

POHJANMAAN JÄTELAUTAKUNNAN SELVITYS KIIINTEISTÖN HALTIJAN JÄRJESTÄMÄN KULJETUSJÄRJESTELMÄSTÄ

1. JOHDANTO

1.1 YLEISTÄ

Uusi tarkistettu jätelaki (646/2011) astui voimaan 1.5.2012. Uuden jätelain siirtymäsäännöksessä 149 § edellytetään, että jätteenkuljetusjärjestelmä tarkastellaan¹, jos jätteenkuljetukset on järjestetty sopimusperusteisina ts. kiinteistön haltijan järjestäminä jätteenkuljetuksina². Edellytyksenä kiinteistön haltijan järjestämien jätteenkuljetusten jatkumiselle on, että jätelain 37 §:ssä olevat ehdot täyttyvät.

Pohjanmaan jätelautakunnan toiminta-alueella olevat kunnat ovat siirtäneet päätösvallan jätteenkuljetuksia koskevissa asioissa yhteiselle jätteenkäsittelyviranomaiselle eli Pohjanmaan jätelautakunnalle. Jätelain 149 § mukaan Pohjanmaan jätelautakunnan on katsottava mahdollisuuksia järjestää jätteenkuljetus 37 § ehtojen mukaan ja päättää tästä ennen 1.5.2013³. Päätös siitä, että mahdollisuuksia löytyy kiinteistön haltijan järjestämille jätteenkuljetuksille, on poikkeus kunnan järjestämästä kuljetusjärjestelmästä (Jätelaki 36 §).

Uuden jätelain mukaan siirtymäaika kuljetusjärjestelmän muuttamiselle kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen on vähintään kolme ja korkeintaan viisi vuotta päätöksestä että jätelain ehdot kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle eivät täyty tai täyttyvät vain osittain.

Tämän asiakirjan/selvityksen tarkoituksena on toimia Pohjanmaan jätelautakunnan päätöstenteon pohjana, kun kyseessä on kiinteistön haltijan järjestämien jätteenkuljetusten jatkuminen.

¹ Koskee jätteenkuljetuksia, jotka kunta on velvollinen järjestämään, määritetään Jätelain 32 § 1 momentissa.

² Uudessa jätelaissa määritelmä ”sopimusperusteinen jätteenkuljetus” on korvattu määritelmällä ”kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus”.

³ Pohjanmaan jätelautakunta vahvisti selvityksen ja päätöksenteon aikataulun tammikuussa 2012.

1.2 SELVITYKSEN RAJAUS

Pohjanmaan jätelautakunnan selvitys ja ajankohtainen päätös kuljetusjärjestelmästä rajataan jätteenkuljetuksiin, jotka koskevat kiinteistön tavallisten kotitalousjätteiden keräysastioiden tyhjentämistä ts. energia- ja biojäte seuraavan tyyppisistä kiinteistöistä/yksiköistä:

- vakituiset asuntokiinteistöt
- sosiaali- ja terveyshuolto
- koulutus (koulut)
- julkisyhteisöjen ja julkisoikeudellisten yhdistysten hallinto- ja palveluyksiköt

Edellä mainittu merkitsee, että sakokaivo- ja umpikaivolietteiden sekä vapaa-ajanasuntojen kotitalouslietteiden kuljetukset on jätetty pois Pohjanmaan jätelautakunnan tarkastelusta ja kuljetusjärjestelmää koskevista päätöksistä jätelain 149 § 4 momentin mukaisesti.

1.3 TAUSTOJA

Jäsenkunnat ovat siirtäneet oikeuden päättää toiminta-alueen kuljetusjärjestelmistä Pohjanmaan jätelautakunnalle. Tämä on vahvistettu jäsenkuntien valtuuston hyväksymässä ohjeessa.

Pohjanmaan jätelautakunnan jäsenet ovat tutustuneet uuden jätelain sisältöön ja eri tilaisuuksissa he ovat saaneet erikseen informaatiota ja tiedotusmateriaalia olennaisista muutoksista.

Maaliskuussa 2012 Pohjanmaan jätelautakunta vahvisti alustavan aikataulun kuljetusjärjestelmän selvittämiseksi sekä päätöksenteolle. (§ 12/2012).

1.4 VASTUUNJAKO

Pohjanmaan jätekunnalla on viranomaisvastuu jokaisen jäsenkunnan kunnallisesta jätteenkäsittelystä. Käyttämällä julkista valtaa Pohjanmaan jätelautakunta valvoo kotitalouksien ja kuntien etuja jätteenkäsittelykysymyksissä. Pohjanmaan jätelautakunnan tehtävät on vahvistettu, sen mukaan mitä on säädetty jätelaissa ja lautakunnan ohjeissa. Ohjeissa mainittujen päätehtävien lisäksi Pohjanmaan jätelautakunnan tehtäviin kuuluu valmistella ja seurata kuntien jätepoliittista toimintaohjelmaa.

Kunnallisten jätteenkäsittelyviranomaisten kotitalouksien edunvalvontaan kuuluu toiminta-alueen palveluasteen määrittäminen, kohtuuttomien kunnallisten jätemaksujen alentaminen, ehtojen määrääminen jätteenkuljetuksille sekä oikeus saada tietoja kuntien vastuulla olevista jätteenkuljetuksista.⁴

Ab Ekorosk Oy vastaa operatiivisesta toiminnasta ts. kunnallisen jätteen vastaanotosta ja käsittelystä. Ekoroskin tehtäviin kuuluu myös muun muassa tiedotustoiminta ja kunnallisten jätemaksujen laskutus Pohjanmaan jätelautakunnan puolesta.

1.5 LAINSÄÄDÄNTÖ

32 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Kunnan on järjestettävä seuraavien, muiden kuin vaarallisten jätteiden jätehuolto:

- 1) vakinaisessa asunnossa, vapaa-ajan asunnossa, asuntolassa ja muussa asumisessa syntyvä jäte, mukaan lukien sako- ja umpikaivoliete;
- 2) sosiaali- ja terveystalouksissa ja koulutustoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte;
- 3) valtion, kuntien, seurakuntien ja muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen sekä julkisoikeudellisten yhdistysten hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä muu kuin 2 kohdassa tarkoitettu yhdyskuntajäte;
- 4) liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä yhdessä 1—3 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa;
- 5) muu yhdyskuntajäte, joka kerätään yhdessä 1—4 kohdassa tarkoitetun jätteen kanssa alueellisessa putkikeräys- tai muussa vastaavassa keräysjärjestelmässä.

Kunnan on lisäksi järjestettävä asumisessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely. Maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely kuuluu kunnan vastuulle, jollei kysymys ole kohtuuttomasta määrästä jätettä.

Kunnan 1 ja 2 momentin mukainen velvollisuus ei koske jätettä, joka toimitetaan 6 tai 7 luvun mukaisesti tuottajan tai jakelijan järjestämään jätehuoltoon.

⁴ Jätelaki 5. luku.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mikä jäte ja missä toiminnoissa syntyvä jäte on 1 momentissa tarkoitettua jätettä

33 §

Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto toissijaisesti

Kunnan on järjestettävä muun kuin 32 §:ssä tarkoitetun jätteen jätehuolto, jos jätteen haltija tätä muun palvelutarjonnan puutteen vuoksi pyytää ja jäte laadultaan ja määrältään soveltuu kuljetettavaksi tai käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmässä. Jos kysymyksessä on jatkuvasti ja säännöllisesti tarvittava jätehuoltopalvelu, kunnan on tehtävä jätteen haltijan kanssa sopimus, jonka kesto on enintään kolme vuotta kerrallaan.

34 §

Kunnan jätehuoltopalveluja koskevat laatuvaatimukset

Kunnan on jätehuollon järjestämisessä huolehdittava siitä, että:

- 1) käytettävissä on tarpeen mukaan kiinteistökohtainen jätteenkuljetus;
- 2) käytettävissä on riittävästi vaarallisen jätteen ja muun jätteen alueellisia vastaanottoaikoja, jotka ovat vaivattomasti jätteen tuottajien saavutettavissa;
- 3) käytettävissä on riittävän monipuoliset muut jätehuoltopalvelut, kuten etusijajärjestyksen mukainen mahdollisuus jätteen erilliskeräykseen;
- 4) jätteen keräys ja kuljetus järjestetään ja mitoitetaan siten, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin syntyvän jätteen määrää ja laatua;
- 5) jätteenkuljetuksen ja jätteen alueellisen vastaanoton järjestelyistä tiedotetaan riittävästi ja riittävän usein.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen vastaanottoaikojen määrästä ja 4 kohdassa tarkoitettua keräyksen ja kuljetuksen järjestämisestä ja mitoittamisesta.

35 §

Kiinteistökohtaisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

Kunnan on huolehdittava siitä, että 32 §:n 1 momentissa tarkoitetun jätteen kuljetus järjestetään kiinteistön haltijan järjestämästä vastaanottoaikaista 36 tai 37 §:n mukaisesti (kiinteistökohtainen jätteenkuljetus). Kunta voi lisäksi huolehtia 32 §:n 1 momentissa tarkoitettua toiminnassa syntyvän erilliskerätyn pakkausjätteen kiinteistökohtainen kuljetuksen järjestämisestä tuottajan järjestämään jätehuoltoon.

Kiinteistökohtainen jätteenkuljetus on järjestämistavasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.

Kiinteistökohtaisessa jätteenkuljetuksessa on noudatettava kunnan jätehuoltomääräyksiä. Jäte on toimitettava kunnan määräämään vastaanotto- tai käsittelypaikkaan.

Kunta voi päättää, että kiinteistökohtaista jätteenkuljetusta ei järjestetä alueella, jossa on hankalat kulkuyhteydet, vähän jätteen haltijoita tai vähän kuljetettavaa jätettä, jollei kuljetusta ole ympäristö- tai terveysyistä pidettävä tarpeellisenä.

36 §

Kunnan järjestämä jätteenkuljetus

Kunnan on järjestettävä kiinteistökohtainen jätteenkuljetus, jollei 37 tai 41 §:stä muuta johdu (kunnan järjestämä jätteenkuljetus).

Jätteen saa kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ottaa kuljetettavakseen vain kunta tai jätteen kuljettaja, joka toimii kunnan lukuun.

Hankkiessaan palveluja jätteenkuljetusta varten kunnan on noudatettava, mitä julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007) säädetään. Hankinnassa on huolehdittava siitä, että palvelujen alue ja kesto määritellään sekä hankinnat ajoitetaan ottaen huomioon mainitun lain 2 §:ssä säädetyt periaatteet.

Kunnan on pyynnöstä annettava kiinteistön haltijalle tiedot kiinteistöltä kuljetetun jätteen määrästä ja toimituspaikasta jätelajeittain eriteltyinä.

37 §

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus

Kunta voi päättää, että kiinteistökohtainen jätteenkuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa (kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus), jos:

- 1) näin järjestetty jätteenkuljetus täyttää 35 §:n 2 momentissa säädetyt edellytykset;
- 2) jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle;
- 3) päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Kunta voi päättää, että kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus koskee lajiltaan tai laadultaan tietyntyyppistä jätettä.

Kunnan on seurattava ja valvottava 1 momentissa tarkoitetun päätöksen täytäntöönpanoa ja sen edellytysten täyttymistä sekä tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetusta koskeva asia uudelleen.

149 §

Aikaisempien säännösten soveltaminen

Asiat, jotka ovat vireillä, kun tämä laki astuu voimaan, käsitellään voimassa olevien säännösten mukaan.

Jätteen kansainväliseen siirtoon, jonka Suomen ympäristökeskus on hyväksynyt tai siirtoon, josta sille on ilmoitettu ennen tämän lain voimaantuloa ja josta vastaanottomaan toimivaltainen viranomaisena on antanut vastaanottovahvistuksen, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos muutoksenhakutuomioistuin tämän lain voimaan tullessa vireillä olevassa asiassa kumoaa päätöksen, johon on sovellettava tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, ja palauttaa asian kokonaisuudessaan uudelleen käsiteltäväksi, asia käsitellään ja ratkaistaan tämän lain säännösten mukaisesti.

Kunnan, jossa vuoden 1993 jätelaissa tarkoitettu järjestetty jätteenkuljetus tämän lain voimaan tullessa hoidetaan sopimusperusteisena jätteenkuljetuksena, on tarkasteltava jätteenkuljetuksen järjestämistä tämän lain 37 §:n 1 momentissa säädettyjen kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen edellytysten perusteella ja tehtävä asiassa päätös viimeistään vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Jos päätöksellä siirrytään kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, päätöksessä on määrättävä kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkaamisesta, joka voi tapahtua aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua päätöksen tekemisestä ja viimeistään viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Kunnan, jossa vuoden 1993 jätelaissa tarkoitettu järjestetty jätteenkuljetus tämän lain voimaan tullessa hoidetaan sopimusperusteisena jätteenkuljetuksena, on järjestettävä jätteenkuljetus tämän lain 36 tai 37 §:n mukaisesti viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Kaatopaikkaan ja muuhun jätteen käsittelypaikkaan, jonka toiminta on lopetettu ennen 1 päivää tammikuuta 1994 ja roskaantumiseen, joka on tapahtunut ennen 1 päivää tammikuuta 1994 sovelletaan ennen vuoden 1993 jätelain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä.

2 KULJETUSJÄRJESTELMÄN KUVAUS

Taulukko 2.0: Kuljetusjärjestelmien jakautuminen Suomessa kuntien jätehuolto-yhtiöiden alueiden mukaan (lähde: Jätelaitosyhdistys).

Jätehuolto-yhtiö:	Kuljetusjärjestelmä:	Asukkaiden lukumäärä	Kuljetusyhtiöiden lukumäärä (ilman alihankintaa):
1. Botniarosk Oy Ab	sopimusperusteinen	41.831	4
2. Eko-Kymppi	sekajärjestelmä + sopimusperusteinen	81.928	15
3. Ekorosk Ab Oy	sopimusperusteinen	125.000	21
4. Etelä-Karjalan Jätehuolto Oy	kunnallisesti järjestetty	132.572	3
5. HSY:n (Helsinginseudun ympäristöpalvelut)	kunnallisesti järjestetty	1.096.823	5
6. Itä-Uudenmaan jätehuolto Oy	kunnallisesti järjestetty	92.994	9
7. Jyväskylän kaupunki	kunnallisesti järjestetty	132.162	3
8. Jämsän Jätehuolto liikelaitos	sekajärjestelmä + sopimusperusteinen	25.012	?
9. Jättekukko Oy	kunnallisesti järjestetty	208.889	4
10. Keski-Savon Jätehuolto	kunnallisesti järjestetty	49.082	2
11. Kiertokapula Oy	kunnallisesti järjestetty, 8 kuntaa, sopimusperusteinen 4 kuntaa	337.976	17
12. Kymenlaakson Jäte Oy	kunnallisesti järjestetty 3 kuntaa, sopimusperusteinen 6 kuntaa	191.070	?
13. Lakeuden Etappi Oy	kunnallisesti järjestetty	149.903	5
14. Lapin Jätehuolto Kuntayhtymä	kunnallisesti	40.577	4

	järjestetty		
15. Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy	sopimusperusteinen	125.000	23
16. Metsäsairila Oy	sekajärjestelmä + sopimusperusteinen	56.949	3
17. Millespakka Oy	sopimusperusteinen	28.876	8
18. Napapiirin Residium Oy	kunnallisesti järjestetty 1 kunta, sopimusperusteinen 2 kuntaa	68.811	8
19. Nurmijärven kunta	sopimusperusteinen	40.349	5
20. Oulun Jätehuolto	kunnallisesti järjestetty 2 kuntaa, sopimusperusteinen 15 kuntaa	282.110	11
21. Perämeren Jätehuolto Oy	kunnallisesti järjestetty 1 kunta, sopimusperusteinen 4 kuntaa	61.553	5
22. Pirkanmaan Jätehuolto Oy	kunnallisesti järjestetty	418.200	15
23. Porin Jätehuolto	sopimusperusteinen	128.126	11
24. Puhas Oy	kunnallisesti järjestetty 4 kuntaa, sopimusperusteinen 1 kunta	110.656	4
25. Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy	sopimusperusteinen 6+sekajärjestelmä 6 kunnassa	202.968	6
26. Rauman seudun jätehuoltolaitos	kunnallisesti järjestetty 1 kunta, sopimusperusteinen 1 kunta	45.664	2
27. Rosk'n Roll	kunnallisesti järjestetty 7 kuntaa, sopimusperusteinen 2 kuntaa	135.230	6
28. Rouskis Oy	kunnallisesti järjestetty 1 kunta, sopimusperusteinen	75.970	8

	3 kuntaa		
29. Sammakkokangas Oy	kunnallisesti järjestetty 5 kuntaa, sopimusperusteinen 2 kuntaa	31.101	5
30. Satakierto Oy	sopimusperusteinen	30.539	6
31. Savonlinnan Seudun Jätehuolto Oy	sopimusperusteinen	45.245	6
32. Stormossen Ab Oy	sopimusperusteinen	103.583	9
33. Turun Seudun Jätehuolto Oy	kunnallisesti järjestetty 5 kuntaa, sopimusperusteinen 9 kuntaa	330.040	9
34. Vestia Oy	kunnallisesti järjestetty	98.970	6
35. Ylä-Savon Jätehuolto Oy	sopimusperusteinen	57.688	7

2.1 KUNTIEN JÄRJESTÄMÄ JÄTTEENKULJETUS

Jätelain mukaan kuntien järjestämä kuljetusjärjestelmä on ensisijainen⁵ kuljetusjärjestelmä jätelain 32 § kuvatulle kiinteistökohtaisille jätteenkuljetuksille. Yli puolet maamme kotitalouksien jätteenkuljetuksista ovat kuntien järjestämiä.

Kuntien järjestämässä jätteenkuljetuksessa ainoastaan kunta tai kunnan puolesta toimiva jätteiden kuljettaja saa kuljettaa jätteitä. Käytännössä tämä merkitsee, että kuljetuksia hoitavat kuljetusliikkeet, jotka urakkahankinnan kautta toimivat kunnan puolesta, koska kunnilla Suomessa toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa ei ole omia jätteenkuljetusautoja.

Kuntien jätteenkuljetusten hankinnan on noudatettava Lakia julkisista hankinnoista (348/2007). Kuntien jätteenkuljetusten hankinta on toteutettava tavalla, joka mahdollistaa pienempien, ainoastaan yhdellä kuljetusvälineellä ajavien kuljetusliikkeiden tarjosten jätön yhdellä urakka-alueella.

⁵ Kuljetusjärjestelmien etuoikeusjärjestys on ollut voimassa myös aikaisemman jätelain 10 § (1072/1993)

2.2 KIINTEISTÖN HALTIJAN JÄRJESTÄMÄ JÄTTEENKULJETUS

Jätelain mukaan kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on toissijainen kuljetusjärjestelmä ja sen on täytettävä jätelain 35. ja 37. § määrättyt ehdot.

Kunta (Pohjanmaan jätelautakunta) voi päättää, että kunnassa tai osassa kuntaa järjestetään kiinteistökohtainen jätteenkuljetus, niin että kiinteistön haltija sopii siitä jätteenkuljetusliikkeen kanssa (kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus), jos seuraavat ehdot täyttyvät:

1. Kiinteistökohtainen jätteenkuljetus on järjestämistavasta riippumatta järjestettävä niin, että tarjolla on jätteenkuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin. (Jätelaki 35 § mom. 2).
2. Jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle (Jätelaki 37 § mom. 1 kohta 2).
3. Päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan. (Jätelaki 37 § mom. 1 kohta 3).

Lisäksi kunta (Pohjanmaan jätelautakunta) voi päättää, että kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus koskee tietyn tyyppistä tai tietyn laatuista jätettä. Pohjanmaan jätelautakunnan on noudatettava ja valvottava päätöstä kiinteistön haltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta. Jos laissa säädetyt ehdot eivät täyty kiinteistön haltijan järjestämissä jätteenkuljetuksissa, jätelautakunnan on tarvittaessa käsiteltävä jätteenkuljetuskysymystä uudelleen.

3 NYKYTILANNE

3.1 KIINTEISTÖJÄ JOISSA SYNTYY JÄTETTÄ

Pohjanmaan jätelautakunnan toiminta-alueella on suun. 54.300 asutokiinteistöä. Muita kunnallisen jätteenkäsittelyn vastuun alaisia kiinteistöjä on suunnilleen 360 kpl.

Järjestetyn jätteenkuljetuksen ulkopuolella olevien asuinkiinteistöjen lukumäärä on 256 kpl.⁶

⁶ Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu järjestettyyn jätteenkuljetukseen liittymisvelvollisuuden noudattamisen valvonta.

Ekoroskin optiseen lajitteluun toimitetaan käsiteltäväksi 17.000 tonnia lajiteltua bio- ja energiajätettä vuodessa. Vuonna 2011 Ekorosk Oy vastaanotti yhteensä 78 526 tonnia jätettä, josta 8 902 tonnia loppusijoitettiin.

3.2 VASTAANOTTOPAIKKOJA

Kunnallinen jäteyhtiö Ab Ekorosk Oy vastaanottaa kotitalousjätettä (bio- ja energiajätettä) Launisaarentiellä Pietarsaaressa. Erillisissä jäteastioissa kerättävä kaatopaikkajäte vastaanotetaan Storkohmon jäteasemalla Kokkolassa.

3.3 JÄTEASTIOIDEN TYHJENNYSVÄLIT

Jäteastioiden tyhjennysväleistä määrätään kunnallisissa jätteenkäsittelymääräyksissä (Pohjanmaan jätelautakunnan vahvistamat). Keräysastioiden niin kutsuttu normaali tyhjennysväli on kaksi viikkoa. Ainoastaan Pohjanmaan jätelautakunta voi myöntää poikkeuksen kahden viikon tyhjennysvälistä erillisin ehdoin. Perusedellytyksenä asuntokiinteistön jäteastioiden pidennetyt tyhjennysvälin myöntämiselle on, että kiinteistössä kerätään ainoastaan energiajätettä ja biojäte kompostoidaan suljetussa ja lämpöeristetyssä kompostorissa. Pidennetyllä tyhjennysvälillä tarkoitetaan jäteastian tyhjentämistä kerran neljässä viikossa tai yhden hengen talouksissa poikkeuksellisesti kerran kahdeksassa viikossa.

Pohjanmaan jätelautakunnan toiminta-alueella 454 kotitalouden jäteastiat tyhjenetään vastoin kunnallisia jätteenkäsittelymääräyksiä, jos tarkastellaan vain keräysastian tyhjennysväliä, katso taulukko 3.2. Tämä merkitsee, että kuljetusliikkeet hyväksyvät poikkeavat tyhjennysvälit keräysastioille vaikka tämä edellyttäisi kirjallisen päätöksen jätelautakunnalta. Pohjanmaan jätelautakunta on toistuvasti muistuttanut kuljetusliikkeitä ja kunnan valvontaviranomaisia tilanteesta. Pohjanmaan jätelautakunta on myöntänyt pidennettyjä tyhjennysvälejä yhteensä 2.985 kotitalouden jäteastioille⁷ ts. näillä kotitalouksilla on voimassa oleva pidennetty tyhjennysväli. Prosentuaalisesti ”laittomat” pidennykset ovat 13 % kaikista kotitalouksista, joilla on pidennetty tyhjennysväli.

Tiedot siitä kuinka monella kotitaloudella on kuljetusliikkeen ”myöntämiä” määräaikaista tyhjennystaukoja puuttuvat.

⁷ Tilanne 1.10.2012

Taulukko 2.3: Kotitaloudet, joiden jäteastiat tyhjennetään säännöllisesti kunnallisten jätteenkäsittelymääräysten vastaisesti tai Pohjanmaan jätelautakunnan antaman päätöksen vastaisesti.

Kunta:	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	yht:
Kuljetusliike:												
1	7				2	8			16	10		43
2											55	55
3				167	2					7	2	178
4	6							1				7
5											26	26
6										8		8
7												0
8												0
9			2									2
10												0
11		17	3									20
12					1						1	2
13											11	11
14		21										21
15							49					49
16				3	5							8
17		10										10
18											1	1
19					13							13
Yhteensä:	13	48	5	170	23	8	49	17	10	15	96	454

4 KOTITALOUSTEN TILANNE

4.1 PALVELUJEN SAATAVUUS

Pohjanmaan jätelautakunnan perustehtäviin kuuluu varmistaa, että kotitalouksille tarjotaan kunnallisia jätteenkäsittelypalveluja. Kunnalliseen jätteenkäsittelyyn kuuluu kiinteistökohtaisten täydellisten ja luotettavien jätteenkuljetuspalveluiden saatavuus kohtuullisin ja yhdenvertaisin ehdoin.⁸ Kunnallisena jätteenkäsittelyviranomaisena Pohjanmaan jätelautakunnan velvollisuuksiin kuuluu myös taloudellisissa vaikeuksissa olevien kotitalouksien jätteenkuljetusten varmistaminen ts. varmistaa kunnan jäsenten subjektiivinen oikeus laissa säädettyyn kunnallistekniseen huoltoon.

Yleensä kotitalouksilla on saatavilla kattavat jätteenkuljetukset toiminta-alueella. Poikkeuksena on vapaa-ajanasuntojen alueilla olevien asuntokiinteistöjen palveluiden saatavuus. Näillä alueilla huonot tieolosuhteet rajoittavat kiinteistökohtaista jätteenkuljetusta tiettyinä aikoina kalenterivuodesta. Yksittäisiä tilanteita, joissa kuljetusliike yksipuolisesti on lopettanut kuljetuksista huolehtimisen nk. kannattamattomilla alueilla, on esiintynyt.

Yllä mainituista poikkeuksen muodostavat nk. ”mustalla listalla” olevat asiakkaat, ts. maksuvaikeuksissa olevat kotitaloudet, joilta kuljetusliikkeet kieltävät jätteenkuljetuspalvelut epäonnistuneiden perintäyritysten jälkeen. Nykyisillä kuljetusjärjestelmillä tilanne koetaan ongelmalliseksi sekä kuljetusliikkeille, että kunnalliselle jätteenkäsittelyviranomaiselle. Viime kädessä kotitalouksien jätteenkuljetusten saatavuuden varmistaminen kuuluu kunnalle.

4.2 JÄTTEENKULJETUSTEN HINNOITTELU JA KOHTUUS

Toiminta-alueella on hintaeroja eri kuljetusliikkeiden ja alueiden välillä. Alueellisiin hintaeroihin sisältyvät myös hintaerot samalla kadulla tai asuntoalueella asuvien asiakkaiden kuljetusliikkeille maksamissa kuljetusmaksuissa. Sattumanvarainen 240 litran jäteastian kuljetusmaksujen vertailu Kokkolassa osoittaa, että samalla kadulla olevien asuntokiinteistöjen kuljetusmaksut voivat vaihdella jopa yli 3 euroa. Eroja esiintyi myös asukkaiden käyttäessä samaa kuljetusliikettä.

⁸ Jätelaki 35 § 2 mom.

Joidenkin kuljetusliikkeiden korkeampien tyhjennysmaksujen periminen kotitalouksilta, joilla on pidennetty tyhjennysväli, voidaan kyseenalaistaa, koska hinnoittelu ei perustu suoritettuihin tyhjennyksiin ja kuljetuksiin.

Taulukko 4.2: Laskettu jätteenkuljetuksen keskihinta yhden 240 litran jäteastian tyhjentämisestä Pohjanmaan jätelautakunnan toiminta-alueella (sisältää alv:n).⁹*=arvio

Kunta:	Keskihinta:	Korkein:	Alin:
Evijärvi	4,61*	4,61*	4,61*
Pietarsaari	3,65	6,40	2,89
Kauhava (Alahärmä, Korttesjärvi)	4,61*	4,61*	4,61*
Kaustinen	3,47	3,52	3,41
Kokkola	3,25	6,16	1,81
Kruunupyy	3,34	4,03	1,84
Luoto	4,98	6,40	3,44
Uusikaarlepyy	3,67	3,42	3,69
Pedersöre	4,98	6,40	3,44
Veteli	5,16	6,7	3,41
Vöyri (Oravainen)	3,54	3,44	3,63
Koko alueen keskihinta	4,21		

Vertailun vuoksi on todettava, että kunnan järjestämä jätteenkuljetus mahdollistaa, että jätteenkuljetushinnat ovat samansuuruiset koko toimialueella. Eri tutkimuksissa¹⁰ on todettu, että kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ovat kuljetushinnat 20-40 % edullisemmat kuin kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa.

4.3 KULJETUSLIIKKEIDEN PALVELUN LAATU

4.3.1 NYKYTILANNE

⁹ Kaikkien kuljetusliikkeiden hintatiedot eivät ole tiedossa.

¹⁰ Valtion Taloudellinen Tutkimuslaitos, Suomen Kuntaliitto, Suomen Kiinteistöliitto, Jätekuukko Oy, Jätelaitosyhdistys.

Yleensä kotitaloudet kokevat, että kuljetusliikkeiden heille tarjoamat palvelut ovat hyviä kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Tässä yhteydessä on painotettava, että osa kotitalouksista voi kokea, että kunnallisista jätteenkäsittelymääräyksistä poikkeavat kuljetusliikkeet tarjoavat parempaa palvelua, kuin kuljetusliikkeet, jotka eivät suostu poikkeamaan jätteenkäsittelymääräyksistä asiakkaan eduksi.¹¹

Kuntalaiset ja eri kuntien kiinteistöstä vastaavat ovat ottaneet yhteyttä Pohjanmaan jätelautakuntaan, kunnallisen jäteyhtiön Ekoroskin asiakaspalveluun ja kunnallisiin ympäristöviranomaisiin ja näiden yhteydenottojen mukaan palvelun laatu vaihtelee eri kuljetusyhtiöissä. Kuluttajaviraston nykyisten tilastokäytänteiden johdosta tiedot puuttuvat siitä poikkeavatko kuluttajaviranomaisten vastaanottamat valitusten lukumäärät maan keskiarvosta.

Kuljetusliikkeiden palveluista on tehty muistutuksia seuraavista puutteista:

- Kuljetusliikettä vaihdettaessa voimassa ovat eri käytännöt kuljetussopimusten irtisanomisajoissa ja uutta kuljetussopimusta aloitettaessa.
- Asiakasta laskutetaan suorittamattomista tyhjennyksistä.
- Jäteastiaa ei tyhjenetä, kuljettaja olettaa jäteastian olevan tyhjän sitä tarkastamatta.
- Jäteastiat tyhjenetään epäsäännöllisesti, vaihtelevin tyhjennyspäivin.
- Jäteastian (vuokra-astian) vaihto toisen kokoiseen astiaan voi kestää pidemmän aikaa.
- Tietoa ”ylisuurista” tai alimitoitetuista vuokra-astioista ei välitetä asiakkaalle
- Kuljetusliike on antanut harhaanjohtavia tai virheellisiä tietoja asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista.
- Kuljetusliike on jakanut omia poikkeavia lajitteluohjeita kotitalouksille.
- Kuljetusliike on yksipuolisesti irtisanonut kuljetussopimuksen antamatta asiakkaalle erityisiä perusteluja.

4.3.2 KUNTIEN JÄRJESTÄMÄN JÄTTEENKULJETUKSEN LAATUVAATIMUKSTEN VERTAILU

Mahdollinen siirtyminen kuntien järjestämiin jätteenkuljetuksiin merkitsisi, että Pohjanmaan jätelautakunta vahvistaa ensisijaiset laatuvaatimukset varsinaisille jätteenkuljetuksille määritetyissä kunnallisissa hankintaehdoissa.

Todennäköiset kiinteistöjen jätteenkuljetusten laatuvaatimukset mahdollisessa siirtymisessä kuntien järjestämiin jätteenkuljetuksiin (koskisi myös alihankkijoita):

- Kuljetusvälineitä koskevat ympäristövaatimukset

¹¹ Väite perustuu Pohjanmaan jätelautakunnan saamiin suoriin palautteisiin asiakkailta vuosina 2002-2012.

- Ajoneuvokohtaiset ajotietokoneet tyhjennysten seurantaan varten etukäteen optimoiduilla ajoreiteillä.¹²
- Velvollisuus raportoida poikkeavista tilanteista.
- Mahdollisesti vaatimus ajoneuvokohtaisista vaakajärjestelmistä erikseen kerätyn jätteen keräystä hoitavissa ajoneuvoissa. (ei koske yksittäisiä kotitalouksia).¹³
- Bonusjärjestelmä urakoitsijoille.

Mahdollinen siirtyminen kunnallisesti järjestettyyn jätteenkuljetukseen merkitsisi yllä mainitun lisäksi seuraavia parannuksia kotitalouksien palveluiden laadussa:

- Kiinteistöjen jäteastioiden määrä ja koko sopeutettaisiin todellista tarvetta vastaavaksi.
- Yhtenäinen laskutus koko toiminta-alueella
- Osoitetut alueelliset jätteenkeräysastiat sellaisille jätteen haltijoille, jotka kieltäytyvät liittymästä kiinteistökohtaiseen jätteenkuljetukseen.
- Osoitetut alueelliset keräysastiat alueilla, joissa on huonot tieyhteydet.
- Mahdollistaa paremman jäteneuvonnan ongelmatilanteiden kohentamiseksi.
- Kotitalouksien asiakasneuvonta keskitetään yhteen paikkaan.
- Kotitalouksille annettavan tiedon laatu paranee.
- Ylimääräisen palvelun, eli keräysastioiden pesun, tarjoaminen

5 KUNTIEN, VIRANOMAISTEN JA KUNNALLISTEN JÄTEHUOLTO-YHTIÖIDEN ASEMA

Jätelaissa edellytetään, että kiinteistön haltijan järjestämät jätteenkuljetukset edistävät jätehuollon yleistä tehtävää ja tukevat alueellisen jätehuollon kehitystä.¹⁴ Tällä tarkoitetaan viranomaisten mahdollisuuksia käytännössä seurata ja valvoa jäteastioiden tyhjentämisistä ja jätteenkuljetuksista sekä miten eri kuljetusjärjestelmät vaikuttavat kunnallisen jäteyhtiön keräysjärjestelmään ja sen kehittämiseen.

¹² Kunnallinen jätehuolto-yhtiö voi vaihtoehtoisesti hankkia ajotietokoneet, mikä puolestaan madaltaisi pienempien kuljetusyhtiöiden kynnyksestä osallistua kilpailutukseen.

¹³ Mahdollistaa käsittelymaksujen määräämisen tuotetun jätemäärän mukaan kuntien ja valtion laitoksille, joilla on suuria määriä erikseen kerättävää jätettä.

¹⁴ Jätelaki 37 §

Pohjanmaan jätelautakunta on pyytänyt jäsenkunnilta heidän näkemyksiään kuljetusjärjestelmistä.

5.1 KUNTIEN ASEMA

Kulloistenkin kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille, ts. ympäristölautakunnille tai vastaaville, on määrätty kunnallisen jätehuollon valvontavastuu. Jätehuollon valvontaa ei voida siirtää kunnalliselle jätteenhuoltoviranomaiselle

Voidaan katsoa, että jäsenkunnilla ei ole riittäviä resursseja saavuttaakseen hyväksyttävän tason kotitalouksien jätehuollon ja jätteenkuljetusliikkeiden toiminnan valvonnassa. Hyväksyttävällä tasolla tarkoitetaan muiden valvontatoimenpiteiden kuin kirjallisten kehotusten soveltamista toistuviin jäterikkomuksiin.

Kuljetusjärjestelmä vaikuttaa myös niihin resursseihin, joita yksittäiset kunnat tarvitsevat omien kiinteistöjensä jätteenkuljetusten hankintaan. Kuntien järjestämässä jätteenkuljetuksessa kaikkien kuntien kunnallisten jätteiden kuljetusten hankinta siirtyy samalle hankintayksikölle (kunnalliselle jätehuoltoyhtiölle).

Lisäyksenä voidaan todeta, että suurin osa jäsenkunnista lienee sitouttaneen itsensä ympäristötoimintaohjelmiin joiden tavoitteet ovat paremmin saavutettavissa kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen vallitessa.

5.2 KUNNALLISEN JÄTEHUOLTOYHTIÖN ASEMA

Eri kuljetusjärjestelmät vaikuttavat eri tavoin Pohjanmaan jätelautakunnan toimintaan ts. Jätelaissa määrättyjen tehtävien hoitamiseen ja jäsenkuntien Pohjanmaan jätelautakunnalle antamien ohjeiden mukaisten tehtävien hoitamiseen.

Nykyään Pohjanmaan jätelautakunnalla on rajoitetut mahdollisuudet tarkastaa jäteastioiden tyhjentämistä ja jätteenkuljetuksia. Vaikka kuljetusliikkeet ovat sitoutuneet raportoimaan jätelautakunnalle kiinteistöjen väärin lajitellusta jätteestä, näin ei tapahdu. Toinen huomattava puute nykyisessä kuljetusjärjestelmässä on, että Pohjanmaan jätelautakunnalta puuttuu kunnallisten jätteiden jätevirtojen hallinta. Tällä tarkoitetaan jätettä, joka on toimitettava jätelautakunnan osoittamaan paikkaan vastaanottoa ja käsittelyä varten.

Kunnallisesti järjestetty jätteenkuljetus parantaisi Pohjanmaan jätelautakunnan jäteastioiden tyhjennysten, jätteiden kuljetusten ja jätevirtojen valvontaa. Tarkasteltaessa asiaa lähtökohtana yksinomaan jätelain 34 §:n kunnallisten jätehuoltopalvelujen

laatuvaatimukset, lukuun ottamatta kohtia 2 ja 5, juridiset vaatimukset voidaan täyttää paremmin kuntien järjestämällä jätteenkuljetuksilla.

5.3 KUNTIEN JÄTEHUOLTOYHTIÖN ASEMA

Kuntien jätehuoltoyhtiön Ekorosk Oy:n hallitus on Pohjanmaan jätelautakunnan pyynnöstä jättänyt lausunnon kuljetusjärjestelmistä. Yhtiö on antanut erillisen arvion, jossa se ottaa kantaa eri kuljetusjärjestelmien valo- ja varjopuoliin. Arvioinnissa esiin tulleet näkökannat eivät mainittavasti poikkea siitä mitä hallituksen lausunnossa on esitetty.

Ekorosk Oy:n hallitus on lausunnossaan huomionnut seuraavat osa-alueet ja näkökannat (yhteenveto):

1. Juridinen tausta

- *Viittaus hallituksen lakiesitykseen, jossa sanotaan että eri asiakkaita ja asiakasryhmiä tai alueita ei epäoikeutetusti aseteta poikkeavaan asemaan, kun palvelua esimerkiksi hinnoitellaan. Mahdollista määrävää markkina-asemaa ei saa käyttää hyväkseen hinnoittelussa vastoin lakia kilpailun rajoittamisesta.*
- *Kunnallisesti kilpailutettu kuljetusjärjestelmä on jätelain mukaan oltava ensisijainen vaihtoehto.*

2. Nykyinen kuljetusjärjestelmä

- *Nykyinen kuljetusjärjestelmä luo ”suljetut markkinat”, joissa nykyisiä toimijoita suositaan, markkinoiden uusien asiakkaiden lukumäärän ollessa suhteellisen pieni.*
- *Viimeisten 15 vuoden aikana markkinoille on tullut ainoastaan yksi uusi kuljetusliike, joka kuljettaa kotitalousjätteitä sivutoimisesti.*
- *Jos toiminta-alueen kunnat haluavat suosia paikallisia pienyrityksiä niiden olisi suosittava kilpailutettua kuljetusjärjestelmää siksi, että se antaa uusille yrittäjille mahdollisuuden päästä markkinoille.*
- *Kuntien laissa säädetyn toiminta-alueen kotitalousjätteiden käsittelyn hoitamisessa kuljetusjärjestelmällä ei ole ratkaisevaa merkitystä yhtiön toiminnalle edellyttäen, että kyseinen jäte toimitetaan käsiteltäväksi Ekoroskiin.*

3. Lajittelun kehittäminen

- *Ajateltu keräysjärjestelmän muuttaminen ja kotitalousjätteen käsittelyn muuttaminen nk. kahden astian järjestelmäksi, jossa käytetään erillisiä keräysastioita bio- ja energiajätteelle, merkitsisi kustannussäästöjä pienempien käyttökustannusten, kuljetuskustannusten ja käsittelykustannusten muodossa. Pienemmät kuljetuskustannukset edellyttäisivät sellaisten autojen käyttöä, joissa on useampia lokeroita.*

- Kotitalousjätteen keräys- ja käsittelyjärjestelmän muutoksen toteuttaminen helpottaisi huomattavasti siirtymistä kuntien järjestämään jätteenkuljetukseen, koska kuljetusyhtiöillä olisi näin paremmat edellytykset ajoneuvojen uusimiseen uusien vaatimusten mukaisesti. Toiminta-alueen nykyisillä 20 kuljetusyrityksellä ei luultavasti ole taloudellisia edellytyksiä uusia ajoneuvokantaansa, jos heiltä puuttuvat vakuudet riittävän pitkien sopimuskausien muodossa.

4. Nykyisen kuljetusjärjestelmän ongelmat

- Kuljetusyritysten raportointi on puutteellinen, kun on kyse muun muassa asiakkaiden jäteastioiden koon muuttamisesta ja tyhjennysväleistä.
- Tyhjennystauoista esimerkiksi kesäisin sovitaan suoraan asiakkaan ja kuljetusliikkeen välillä.
- Laskutusvirheitä, koska kuljetusliikkeet eivät ole poistaneet asiakkaita rekisteristään heidän vaihtaessa kuljetusliikettä. Sekä vanha että uusi kuljetusliike on ilmoittanut tyhjennyksistä Ekoroskille.
- Asiakkaat eivät saa riittäviä ja tarpeeksi tarkkoja ja selviä tietoja irtisanomisajoista kuljetusliikettä vaihdettaessa.
- Asiakkaat kääntyvät Ekoroskin puoleen, kun heillä on kysyttävää kuljetusliikkeiden toiminnasta ja tämä lisää Ekoroskin henkilökunnan työtaakkaa ja stressiä.
- Kuljetusyhtiöt eivät yleensä raportoivat Ekoroskille huolimattomasti lajittelevista kiinteistöistä. Suurimpana ongelmana on muun muassa se, että muuta jätettä sekoitetaan kotitalousjätteeseen, mikä aiheuttaa ongelmia lajitteluhallissa.
- Pahimmat jätehuoltomääräysten laiminlyöntitapaukset koskevat kuljetuksia, joissa yritysjetettä kerätään yhdessä kotitalousjätteen kanssa tätä raportoimatta tai ilmoittamatta siitä kuljetusasiakirjassa. Menettely johtaa siihen, että Ekorosk ei saa käsittelymaksua yritysjetteestä, vaan käsittelymaksu jää kuljetusliikkeelle.
- Osa kuljetusyrityksistä rikkoo jatkuvasti kulkuneuvojen maksimipainoa koskevia määräyksiä. Liian tiiviisti pakatut kuormat johtavat ylipainoon (kilpailuetu) ja siihen, että osa jätepusseista puristuu rikki ennen lajittelunauhaa. Lajittelutulos huononee merkittävästi irtonaisen energijätteen joutuessa mädätykseen menevään konttiin.
- Eryteisesti kunnallisten laitosten bio- ja energijätettä ei viedä Ekoroskille vaan ne viedään käsiteltäväksi muualle. Menetelmä sotii lainsäädäntöä vastaan ja aiheuttaa Ekoroskille taloudellista tappiota.
- Kuljetusliikkeiden hinnoittelu ei ole läpinäkyvää talouksien näkökulmasta katsottuna ja kuljetusliikkeillä ei ole tapana ilmoittaa maksuistaan kotisivuillaan, mikä vaikeuttaa hintojen vertailua.
- Hinnat voivat vaihdella paljon eri alueiden ja asiakkaiden välillä.
- Jätehuolto on kunnallinen palvelu ja monet kuluttajat olettavat, että kuljetusmaksut ovat säännösteltyjä tai viranomaisten hyväksymiä.

- Ei ole kuljetusliikkeiden edun mukaista tiedottaa asiakkaille minkä kokoisen jätteen näitä tarvitsevat ja miten tämä vaikuttaa kustannuksiin. Usein kuluttajat maksavat liikaa ylikapasiteetista sekä kuljetusliikkeelle että Ekoroskille.
- Maksuvaikeuksissa olevilla kotitalouksilla voi olla vaikeaa saada jätteenkuljetuksia sopimusperusteisen järjestelmän puitteissa.
- Pietarsaareissa ja Kokkolassa on alueita, joissa jopa 4-5 eri kuljetusliikettä kuljettaa jätteitä samalta kadulta. Tilanne on epätydyttävä sekä ympäristön että liikenneturvallisuuden kannalta ja kansalaisten huoli näistä kysymyksistä on selvästi lisääntynyt viime vuosien aikana.
- Sopimusperusteisessa järjestelmässä kuljetusliike kantaa riskin luottotappioista kuljetusten osalta ja vastaa ajoreittien suunnittelusta ja asiakaspalvelusta kuljetuksia koskevissa kysymyksissä.

Lausunto kuljetusjärjestelmästä:

Lausunto koskee jätelain 37 §:n 1. momentin kohtien 1-3 mukaista kiinteistön haltijan järjestämien jätteenkuljetusten jatkamisen arviointia. Lausunnossa todetaan seuraavasti:

- *kohdassa yksi mainittua kuljetuspalvelua ei ole koko Ekoroskin alueella kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin, koska hinnoittelussa alueet ja asiakkaat ovat eri asemassa.*
- *kiinteistön haltijan järjestämät jätteenkuljetukset lisäävät vaaraa tai haittaa terveydelle ja ympäristölle verrattuna kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, kun useilla tiheästi asutuilla alueilla 4-5 kuljetusliikettä toimii samassa kaupunginosassa ja samalla kadulla. Luvaton Jätelautakunnan vahvistaman tyhjennysvälin pidennys voi aiheuttaa terveysongelmia. Toisen kohdan ehdot eivät siis täyty.*
- *Päätöksellä jatkaa kiinteistön haltijan järjestämiä jätteenkuljetuksia ei kokonaisuutena arvioiden ole myönteisiä vaikutuksia Ekoroskille ja siten päätös olisi vastoin kolmatta kohtaa.*

Ekoroskin hallituksen mukaan seuraavat seikat juridisten edellytysten lisäksi puhuvat sen puolesta, että siirryttäisiin kunnan kilpailuttamaan kuljetusjärjestelmään:

- *siirtymällä useampilokeroisiin autoihin voidaan lisätä sekä kuljetusten että käsittelyn kustannustehokkuutta*
- *optinen lajittelu loppuisi, mikä merkitsisi parempaa ja taloudellisempaa lajittelua*
- *kotitalousjätteen kierrätys tehostuisi jätteen laadun parantuessa*
- *jäteneuvonta yhdenmukaistuisi ja sen laatu paranisi, neuvonta voitaisiin suunnata kiinteistöihin, joiden lajittelussa on parantamisen varaa*
- *asiakasrekisterin ylläpitäminen yksinkertaistuisi ja tehostuisi*
- *kiinteistöjen liittymistä järjestettyyn jätteenkuljetukseen olisi helpompi valvoa*
- *jätehuoltomääräysten noudattamista olisi helpompi valvoa*

6 YMPÄRISTÖ

Pohjanmaan jätelautakunta on selvittänyt eri kuljetusjärjestelmien vaikutusta liikennemääriin ja ympäristöpäästöihin laatimalla malleja erilaisten kuljetusjärjestelmien alueelliseen vertailemiseen. Lakeuden Etappi Oy on laatinut selvityksen Pohjanmaan jätelautakunnan toimeksiannosta. Vertailumallissa referenssialueina on käytetty Pietarsaarta, Kokkolaa (sisäkaupunkia)¹⁵ ja Kruunupyytä. Vertailumallit perustuvat olemassa oleviin kotitalousreitteihin, jotka on siirretty Ecomond Oy:n kuljetusten suunnittelu- optimointiohjelmaan, TCI-OPTI:in.

6.1 SELVITYKSEN TULOS KOSKIEN JÄTTEENKULJETUKSISTA JOHTUVIA LIIKENNEMÄÄRIÄ

A. Pietarsaari:

Taulukko A.1: Kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus

Tyhjennysten lukumäärä*	7 586 kpl
Ajomatka	1 828 km
Käytetty aika	296 h 35 min

Taulukko A.2: Kunnan järjestämä kuljetus

Tyhjennysten lukumäärä*	7 549 kpl
Ajomatka	717 km
Käytetty aika	258 h 48 min

¹⁵ Ei koske seuraavia kunnan osia: Kälviä, Lohtaja ja Ullava

B. Kokkola

Taulukko B.1: Kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus

Tyhjennysten lukumäärä*	11 002 kpl
Ajomatka	4 814 km
Käytetty aika	481 h 24 min

Taulukko B.2: Kunnan järjestämä kuljetus

Tyhjennysten lukumäärä*	11 010 kpl
Ajomatka	1 537 km
Käytetty aika	411 h 13 min

C. Kruunupyy

Taulukko C.1: Kiinteistön haltijan järjestämä kuljetus

Tyhjennysten lukumäärä*	3 251 kpl
Ajomatka	2 367 km
Käytetty aika	155 h 48 min

Taulukko C.2: Kunnan järjestämä kuljetus

Tyhjennysten lukumäärä*	3 278 kpl
Ajomatka	1 952 km
Käytetty aika	149 h 38 min

*Poikkeamat tyhjennysten lukumäärissä riippuvat siitä, että ohjelmisto ei ole paikallistanut kaikkia osoitteita.

Eri kuljetusjärjestelmien vertailu osoittaa, että kunnan järjestämällä kuljetusjärjestelmällä olisi myönteisiä vaikutuksia ympäristöön. Esimerkiksi ajomatkat Kokkolan sisäkaupungin kotitalousreiteillä lyhenisivät n. 39.000 km eli 67 % vuodessa. Pietarsaassa ja Kruunupyssä ajomatkat lyhenisivät 60 ja 17 prosentilla. Tosin on aiheellista painottaa, että päällekkäisiä ajomatkoja on vähemmän pienemmissä jäsenkunnissa, joissa toimii korkeintaan 2-3 kuljetusliikettä.

6.2 SELIVITYKSEN TULOS KOSKIEN JÄTTEENKULJETUSTEN AIHEUTTAMIA YMPÄRISTÖPÄÄSTÖJÄ

Eri kuljetusjärjestelmien hiilidioksidipäästöjen vertailu on ainoastaan suuntaa antava, koska polttoaineen kulutus vaihtelee riippuen paikasta, josta jäte kerätään; taajama vai syrjäseutu. Kuljettajien ajotyylillä on toinen päästöjen määrään huomattavasti vaikuttava tekijä (arvioitu vaihtelu 40-80 l/100 km tai 7-12 l/h). Välimatka vastaanottoon on myös mainitsemisen arvoinen tekijä. Selvityksessä arvioidaan hiilidioksidipäästöjen olevan 3-14 % pienemmät kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksissa, jätteenkuljetuksiin käytetyn ajan mukaan. Lisättyihin ajokilometreihin perustuvassa laskelmassa hiilidioksidipäästöt ovat 17-48 % pienemmät kuin kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksissa.

Kuljetustoiminnan muita päästöjä - hiilimonoksidia, hiilivetyjä, typpioksideja ja hiukkasia - voidaan huomattavasti vähentää käyttämällä uutta ajoneuvotekniikka (korkeampi Euroaluokka). Kunnan kilpailuttamassa kuljetusjärjestelmässä kuljetusvälineitä koskevat vaatimukset voidaan määrittää jo hankintavaiheessa. Kunnan jätteenkuljetusten hankinnoissa yleisenä vaatimuksena on, että jätteenkuljetusautoissa on EURO 5 moottorit. Kunnan hankinnoissa voidaan myös vaatia esimerkiksi, että kuljetusautojen on oltava biokaasuvetoisia.¹⁶

7. YRITYSTEN ASEMA

7.1 TOIMIVAT KULJETUSLIIKKEET JA JÄTTEENKULJETUSTEN MERKITYS TOIMINNASSA

Toiminta-alueella työskentelee 20 eri kuljetusliikettä, jotka keräävät ja kuljettavat kotitalousjätettä asuinkiinteistöistä ja julkisyhteisöiltä. Pohjanmaan jätelautakunnan kyselyn pohjalta tavallisten kotitalousjätteiden kuljetukset ovat 10-90 % kuljetusliikkeiden liikevaihdosta. Kaikki kuljetusliikkeet tarjoavat jätteenkuljetusta kaupalle ja teollisuudelle. Asuntokiinteistöiltä ja julkisyhteisöiltä kotitalousjätettä keräävistä ja kuljettavista kuljetusliikkeistä 10 tarjoaa sako- ja umpikaivolietteen tyhjennyspalveluja.

¹⁶ Edellyttää, että paikallista biokaasua on saatavissa, esimerkiksi kunnan biojätteen käsittelystä saatavana tuotteena.

Asuntokiinteistöistä ja julkisyhteisöiltä kotitalousjätettä keräävistä ja kuljettavista kuljetusliikkeistä kahdellatoista on muuta toiminta kiinteistöjen jäteastioiden tyhjennyksen lisäksi.

Objektiivista arviota kuljetusliikkeiden nykyisestä elinvoimasta on vaikea antaa, koska useimmilla kuljetusliikkeillä on muuta kuljetustoimintaa kotitalouksien ja julkisyhteisöjen jätteenkuljetusten lisäksi. Käytettäessä asiakaspohjaa ainoana kuljetusliikkeiden elinvoiman mittarina voidaan todeta, että asiakkaat jakautuvat melko epätasaisesti eri kuljetusliikkeiden kesken. Tilanne lienee sama tarkasteltaessa kuljetusliikkeiden mahdollisuuksia investoida. Todennäköisen kotitalousjätteen keräys- ja käsittelyjärjestelmän muutoksen myötä, erot kuljetusliikkeiden mahdollisuuksissa investoida ajoneuvoihin, jotka sopivat paremmin järjestelmän muutokseen, eli monilokeroajoneuvoihin, lienevät vielä suurempia.

7.2 MAHDOLLISTEN UUSIEN YRITYSTEN MUODOSTUMINEN JA YRITYSTEN LOPETTAMINEN SEURAUKSENA SIIRTYMISESTÄ KUNNAN JÄRJESTÄMIIN JÄTTEENKULJETUKSIIN

Nykyinen kuljetusjärjestelmä ylläpitää suljettuja markkinoita kotitalousjätteiden kuljetuksissa. Tätä väitettä perustellaan sillä tosiasialla, että ainoastaan yksi uusi kuljetusliike on tullut markkinoille viimeisten 15 vuoden aikana. Samalla ajanjaksolla 7 kuljetusliikettä on joko lopettanut toimintansa tai lopettanut kotitalousjätteen keräämisen toiminta-alueella. Markkinoiden dualistinen luonne on tarkempi selitys väitteelle: osassa pienemmistä kunnista vallitsee paikallinen monopoli ja suuremmissa kunnissa kuten Kokkolassa ja Pietarsaaressa markkinatilannetta voidaan sanoa kyllästyneeksi, koska kuljetuspalveluiden tarjonta on melko suuri.

Siirtyminen kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, jossa pienempiä hankinta-alueita kilpailutetaan eri kalenterivuosien aikana viideksi vuodeksi kerrallaan mahdollisine 1-2 vuoden optiolla urakan jatkamiseksi, avaa markkinat uusille yrityksille.

On mahdollista, että jo vakiintuneiden yritysten toiminta loppuu siirryttäessä kunnan järjestämään jätteenkuljetuksen, mutta tämä on luultavasti yhtä todennäköistä myös, jos nykyinen kuljetusjärjestelmä säilytetään. Tämä toteamus perustuu eri kuljetusliikkeiden lausuntoihin nykyisestä markkinatilanteesta sekä tietoon, että tietyllä ajanjaksolla kuljetusyritykset lopettavat tai muuttavat toimintansa myös silloin kuin kuljetusjärjestelmä on ollut sopimusperusteinen.

Kotitalousjätteen keräys- ja käsittelyjärjestelmien muutosten toteuttaminen, kuten Ekoroskin hallitus on esittänyt Pohjanmaan jätelautakunnalle omassa lausunnossaan,

oletetaan heikentävän pienempien paikallisten kuljetusyritysten kilpailutilannetta, mikäli nykyinen kuljetusjärjestelmä säilyy ennallaan. Keräysjärjestelmä jossa bio- ja energiajäte kerätään erillisiin jäteastioihin yhdistettynä nykyiseen kuljetusjärjestelmään (kiinteistönhaltijan järjestämä) suosii niitä kuljetusyrityksiä joilla on mahdollisuus ajaa kotitalousreitit tehokkaammin monilokerokalustolla.

Hankintamenettelyllä, joka tukee myös pieniä paikallisia kuljetusyrityksiä, voidaan minimoida negatiiviset vaikutukset nykyisten kuljetusyrityksien toimintaan. Vaikutusten minimointia voidaan saavuttaa esimerkiksi päättämällä, että urakka-alueita on riittävän monta, urakkasopimukset ovat ajallisesti riittävän pitkät sekä eri urakka-alueiden kilpailutukset ovat ajallisesti hajautettuja.¹⁷

Kunnan kilpailuttamassa jätteenkuljetusjärjestelmässä herää kysymys, jos kuljetuksia voidaan tehostaa sallimalla urakan ulkopuolella olevan jätteen kuljettamista samassa kuormassa, mikäli tähän on kapasiteettia, eli yrityksiltä kerättyä jätettä kuljetetaan samassa kuormassa kuin kotitalouksista tai julkisoikeudellisten yhteisöltä kerätty jäte. Pääsääntöisesti kunnalliset jätehuoltoyritykset suhtautuvat käytäntöön varauksella, valvonnan haasteellisuuden takia. Ongelmakohtat ovat kuitenkin ratkaisutettavissa sopimusehdoilla jotka mahdollistavat kuljetuskaluston hyödyntämistä tehokkaammin.

7.3 VAIKUTUS TYÖLLISYYTEEN

Pohjanmaan jätelautakunnan päätös, joka merkitsisi siirtymistä kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, vaikuttanee työllisyyteen siirtymäajan päätyttyä (vähintään 3 enintään 5 vuotta). Tiedot nykyisen kuljetushenkilökunnan määräaikaisten työsuhteiden lukumäärästä puuttuvat, mutta todennäköistä on, että kuljetusliikkeet palkkaisivat siirtymäajan vallitessa uusia työntekijöitä ainoastaan määräaikaisiin työsuhteisiin.

Hankinnan keräysalueiden lukumäärä vaikuttaa kunnan järjestämän kuljetusjärjestelmän työllistävään vaikutukseen. Kunnan hankinnassa toiminta-alue luultavasti jaettaisiin vähintään 10-12 yhden tai kahden kuljetusvälineen keräysalueiksi, joka vaatisi suunnilleen 30 kuljettajaa. Arvioidaan, että kotitalousreitit nykyään työllistävät n. 30-35 kuljettajaa.

8. LIETTEEN KULJETUKSET

¹⁷ Mälkönen, V, Tukiainen, J. 2010. Jättekuljetuksen sopimusmallien yritysvaikutukset, Valmisteluraportti 1, Valtion Taloudellinen Tutkimuskeskus (VATT)

Jätelautakunnan aikaisemman periaatepäätöksen (§4, 17.2.2011) ja toiminta-alueen vahvistetun lietteenkäsittelysuunnitelman (§ 21, 6.5.2011) mukaan Pohjanmaan jätelautakunta on jättänyt pois asuntokiinteistöjen lietekuljetukset ajankohtaisesta tarkastelusta ja kuljetusjärjestelmien päätöksestä. Tämä merkitsee, että asuntokiinteistöjen lietteen kuljetukset jatkuvat toistaiseksi kiinteistön haltijoiden järjestäminä jätteenkuljetuksina riippumatta jätelautakunnan päätöksestä, joka koskee kiinteistöjen tavallisen kotitalousjätteen keräysastioiden tyhjentämistä ja jätteenkuljetuksia.

Pohjanmaan jätelautakunta on tosin velvollinen seuraamaan ja valvomaan lietteenkuljetuksia ja tarvittaessa arvioimaan lietteenkuljetuksen järjestelmää.

9. YHTEENVETO JA LOPPUPÄÄTELMÄT

Jätelain 37 § pykälässä määrätyt ehdot kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle eivät täyty Pohjanmaan jätelautakunnan toiminta-alueella. Edellytys jätteenkuljetusten jatkamisena kiinteistönhaltijan järjestämänä toimialueella on, että kaikki jätelain 37 §:ssä säädetyt ehdot täyttyvät.

10. LIITTEET

1. *Väänänen Janne*: Kuljetusjärjestelmien mallintaminen toimialueella: Pietarsaari, Kokkola (Kanta-Kokkola) ja Kruunupyy, 2012.
2. Yhteenveto kuljetusyritysten mielipiteistä kuljetusjärjestelmistä
3. Kuntien lausunnot kuljetusjärjestelmistä
4. Yhteenveto jäsenkuntien lausunnoista kuljetusjärjestelmistä
5. Ab Ekorosk Oy:n arvio nykyisen kuljetusjärjestelmän eduista ja haitoista
6. Ab Ekorosk Oy hallituksen lausunto kuljetusjärjestelmistä